Juha Siltanen

EERIK XIV

oopperalibretto

2008-10

PARI SANAA

Tämä oopperalibretto pohjautuu todellisiin tapahtumiin ja omiin tulkintoihini niistä. Mahdotonta on toki enää erottaa Eerik XIV:n kertomuksen aiempien tulkkien – sen paremmin historioitsijoiden kuin kaunokirjailijoidenkaan – tulkintoja omistani. Lopulta se lähde, joka sinnikkäimmin ja ehdottomimmin on pysytellyt mielessäni, on Eerik XIV:n haudan vuonna 1958 tapahtuneen avauksen yhteydessä poloisen kuninkaan vasemmasta olkaluusta otettu röntgenkuva. Se osoittaa todeksi Eerikin omissa kalenterimerkinnöissä ja sitkeissä legendoissa mainitun vaikean vamman, jonka aiheutti raivostunut vanginvartija Västeråsin-vankeuden aikana, tarinan mukaan Olof Gustavsson Stenbock. Tärkeä tämä kuva on ollut siksi, että se on alleviivannut Eerik XIV:n toteutta – hän ei ole silkkaa kertomusta, suttuisia jälkeenjääneitä kirjoituksia ja vuosilukuja, hän on ollut fyysinen henkilö. Tällainen toteus velvoittaa; fyysinen henkilö on mahdollista ymmärtää, niin sanoakseni – sanan kaikkein kirjaimellisimmassa, arkaaisimmassa merkityksessä: – käsittää.

Libretto on valmistettu pääosin vuosina 2008-9 Turun kaupungin tilauksesta kaupungin kulttuuripääkaupunkivuonna esitettäväksi. Tästä tilauksesta kiitän.

Erik Söderblomia kiitän suuresta dramaturgisesta avusta ja tuesta. Niin Thomas Wulffia kuin Erik Söderblomia kiitän korvaamattomasta avusta ruotsinkielisten osioiden muotoilussa ja tarkistuksessa ja Arto Kivimäkeä latinasta ja myöskin sen tulkitsemisesta siellä, missä se on peräisin historiallisen Eerik XIV:n omasta, toisinaan omavaltaista latinaa kirjoittavasta kynästä. Kaikki mainitut kollegat ovat keksineet nerokkaita ratkaisuja ongelmiin, joihin vain ei-ensimmäisellä kielellään kirjoittava kirjailija voi joutua – mahdollisista tyylillisistä ja kielellisistä kömmähdyksistä vastaan tietysti yksin. –Ja tietysti kiitän Mikkoa.

Myös kiitän kaikkia muita eri alojen asiantuntijoita, lääkäreistä arkkitehtuurihistorioitsijoihin ja informaatikoista asespesialisteihin, joita olen työn kestäessä joutunut vaivaamaan – spesiaalitietäjien kohtaaminen on aina hämmästyttävä elämys.

Teoksessa käytettyjen kielten ei ole tarkoitus olla klangiltaan mahdollisimman ”ajanmukaisia”, vaan kotoisin kuin monesta eri ajasta – kuten on Eerik XIV:n tajuntakin, tuon Pohjolan ensimmäisen tosieurooppalaisen valistusruhtinaan, joka oman elämänkohtalonsa ja luonteensa pakosta tuli kokemaan, että ajan ja paikan kukkiminen valistuksessa ja menestyksessä ei ole päätöksen asia. Sen tulemme kokemaan pian mekin.

Koska libreton näkökulmakieli on suomi, henkilönnimissä noudatetaan kielemme perinteistä käytäntöä, jonka mukaan hallitsija- ja ruhtinasnimet esitetään suomenkielisessä asussa. Karin Månsdotter on rajatapaus – kuningatar hän oli vain yhdeksisenkymmentä päivää. Patronyymi ”Maununtytär” ei kuulunut hänen kuningatarnimeensä, ja ennen muuta suomenkielinen muoto jättäisi näkyvistä – kaikesta päätellen myös Eerikille tärkeän – alluusion ”Måns-”/”Månes-”.

Joinkin paikoin poikkean tuntemastamme historiasta krouvisti. Ei Märta Sture ikinä Suomessa käynyt Karinia tapaamassa eikä tiettävästi sen enempää hän kuin Bovik Tattarikaan koskaan tullut sekaantuneeksi Eerikin kannattajien salaliittoon (muutoin olisi kumpainenkin rouva Elinin tavoin kyllä päässyt päästään). Ei aivan suurta yksimielisyyttä ole myöskään Karinin menneisyydestä Sturein piikana – se on eräiden historioitsijoiden

spekulaatiota mutta minusta todennäköisemmin toden jäljillä kuin aika yksimielisesti alasammuttu kukkaistyttöskenaario. Ylimalkaan koko Karinin elämä, erittäinkin hänen osuutensa Sture-murhien vaiheissa, hänen Västeråsista lähtönsä syyt ja elämänsä yksityiskohdat Västeråsin-vankeuden jälkeen, on ollut monenlaisen, myös peräti romanttisen spekuloinnin kohteena. En ota moisiin spekulaatioihin sanottavasti kantaa. Minun asiani on ollut uudelleenkirjoittaa yksi Pohjolan historian oudoimmista rakkaustarinoista niin sen tiettävästi historiallisine sisältöineen kuin mahdollisesti ominenikin, ja sen olen tehnyt. Asemassani saan monen kollegan tavoin viitata dramaatikkojen vuosituhantiseen perinteeseen: näin olisi voinut olla, ja näin on draaman kannalta parempi.

Sitaatteja on siellä täällä – kuninkaalta itseltään enimmin – ja joukossa myös muutama Mahlerin ”Das Lied von der Erdestä” tuttu, Hans Bethgen saksantama kiinalaisperäinen säe; Eerik oli minusta romantikko ennen romantiikan aikaa ja kyvytön kompromisseihin – siis romantikko samassa mielessä kuin ne, jotka toistaiseksi perinpohjaisimmin ovat Euroopan karrelle polttaneet.

No juu. Lopuksi ja yleisesti: ihailen suuresti L.P. Hartleyn hienoa romaania ”The Go-Between” ja erityisesti sen ensimmäistä lauseparia: ”The past is a foreign country. They do things differently there.” Tätä työtä suunnitellessani ja tehdessäni minulla on ollut aivan erityinen tarve toivoa, että nämä sanat olisivat paikkansapitävät.

Helsingissä 4.4.2010, kun säveltäjän työn ensimmäinen vaihe on valmis,

J.S.

henkilöt:

EERIK, Kalmarin herttua, sittemmin Ruotsin kuningas Eerik XIV
MAJESTEETTI, hänen kuvitteellinen mennyt minänsä
JUHANA, Suomen herttua, sittemmin Ruotsin kuningas Juhana III
SVANTE STURE, kreivi, ruotsalainen ylimys
NILS STURE, edellisen poika
JÖRAN PERSSON, Eerikin pitkäaikainen sihteeri ja neuvonantaja
BOVIK TATTARI, Eerikin uskollinen palvelija
HERKULES, hovinarri
KARIN MÅNSDOTTER, Sturein entinen piika, sittemmin Eerikin rakastajatar ja Ruotsin kuningatar
MÄRTA STURE, kreivitär, Svante Sturen puoliso
ROUVA ELIN, Karinin palvelijatar

ja lisäksi aatelisia, hoviväkeä, vartijoita, kansaa.

Tapahtuu eri puolilla Ruotsin valtakuntaa vuosina 1560-84 ja tietysti nyt, oopperasalissa.

1. NÄYTÖS

PROLOGI

(Pimeys. Sitten projektioina välähteleviä kuvia – Tukholma, Turku, karttoja, elävää ja stillkuvaa – nämä kulkevat nykyajasta menneeseen – lopuksi maapallo avaruudesta nähtynä. Tämän keskellä – ja seuraavan dialogin alla – alkaa kankaalla hahmottua silhuettina MAJESTEETTI. Emme tunne häntä vielä – hän on selin, lähes liikkumaton, pelkkä mies keskellä aikaa. Näyttämöllä esiin MÄRTA STURE – hän on yli kuudenkymmenen (eli aikansa mittapuun mukaan vanha) mutta yhä komea nainen – ja sitten KARIN. He ovat Liuksialan kartanon salissa vuonna 1584. Talo on suuri, koruton hirsirakennus keskellä metsää, ei mitenkään ”kartanoromanttinen”.)

MÄRTA STURE: Karin – varför gjorde du det? (TAUKO.)
Du haver honom förstört, du stal hans kommande tid.
–En man skall stödjas och bäras och älskas.
Varför handlade du så?
KARIN: Aldrig har någon älskat högre sin man.
Men en man som ej vet vem hän är,
behöver mer än kärlek.
Jag gav honom allt jag är och allt jag icke är.

MÄRTA STURE: (katkeraa ironiaa) Och ett ljust
och vackert slut fick han.

KARIN: Den som vit till själ och skepnad
vill nå fram till ljusets rike,
han skall komma att färdas in
mot mörkret allt till världens rand,
inåt.

(Vähitellen näkyviin muita henkilöitä kuin maan alta tai muistista, vaiti: JÖRAN PERSSON mustassa puvussaan, SVANTE STURE, JUHANA, aivan valkohiuksinen NILS STURE, ehkä muitakin.)

MÄRTA STURE: Jag har icke tid för gåtor.
Detta kom jag till Liuksiala för att få veta:
varför svek du din man, din *konung*?
–För kärleks skull?
–Mördare skall du kallas. (Pieni TAUKO.)
–Vad trodde du dig vinna?
KARIN: Den längsta, den ljuvaste kyss man kan få. - Ögonens kyss.
– Att se honom och veta att han ser mig. – Mitt äktenskap.
MÄRTA STURE: Karin, vad är du?
Vad är det som bär dig?

(Jälleen ristikuvia: neonvaloja, autoja. Pimeys. Jälleen MAJESTEETTI ja ristikuvia yhä tiheten: kaikki halutut ajat ja paikat, kaaos, jota MAJESTEETIN hahmo tuntuu kannattelevan.)

1. (EERIK ALOITTAA MUISTELMANSA)

(Valo lavalle: EERIK sellissään Örbyhusin linnassa, helmikuussa 1577, selin, sitten kääntyen hitaasti: laiha, valju, kumara, melkeinpä beckettiläinen hahmo. Hänen hiuksensa ovat vaaleat, mutta tummemmat silti kuin NILS STUREN. Hän on pukeutunut vaatteisiin, jotka selvästi ovat jääneet asusta, joka kerran on ollut arvollinen kuninkaalle. Hänen vasen kätensä on halvautunut (vuonna 1571) ja roikkuu velttona. MAJESTEETTI ei käänny. Molemmat nostavat kätensä – EERIK vain oikean – kohti ohimoitaan, sitten kohti taivaita.)

BOVIK: (esiin; yleisölle) Konung Erik begynner sina memoarer. (Katoaa näkyvistä.)
KARIN: (välähdyksenomaisesti esiin) Han älskade labyrinter -- (katoaa näkyvistä.)
EERIK: Minä melkein näin hänet taas. (”Aloittaa”:) –Muistelmani.
(Jää katsomaan korkealle:) Kuu! (Jää liikkumattomaksi.)

(BOVIK TATTARI ja HERKULES tulevat. Jälkimmäisellä on lyhty. He seisovat linnan käytävässä, EERIKIN sellin ulkopuolella, kuunnellen.)

BOVIK: Vilket språk är det där?
MAJESTEETTI: (hiukan kääntyen; samalla EERIK hiukan liikuttaa huuliaan, nopeasti) The memoirs of Konungen av Sverige!
This be declared to all times: der König meines grossen
Landes, the king of every grain of sand, jedes aufblitzenden
Schattens have I been und werde sein und always werde und
immer, immer and will be, allüberall und always wie die
Sonne, die erzitternde Klinge des menschlichen Verstandes.
Oo – I trembled wie ein frischer Zweig in the spring,
in the spring!
Fuck it! Fuck it!
(TAUKO.)
Es gibt nichts Grösseres als
to make a konung out of a *void*, of pure *dust*,
a European heaven, *a land of Weisheit*—
(TAUKO.)
– Die liebe Erde allüberall blüht auf im Lenz
und grünt aufs neu!
(Riemukkaasti:) Oh hurry, hurry, young man –
(äkkiä hiljaa:) oh world, be quiet, more quiet, be quiesced
–I was afraid, they said, aber
Gottesfurcht ist aller Weisheit Anfang.
–Och jag var så vis.
EERIK: (hiljaa; piirtäen sormella ilmaan) Örbyhus, yksi – viisi – seitsemän – seitsemän.
BOVIK: (yleisölle, osoittaen EERIKIÄ) Eerik. (Osoittaa itseään.) –Bovik Tattare, hans tjänare. (Osoittaa HERKULESTA:) –Herkules, som en gång var hans narr.

(Pimeys. MAJESTEETTI nyt kääntyneenä hiukan enemmän yleisöön päin.)

MAJESTEETTI: (EERIKIN jälleen vähän liikuttaessa huuliaan) I caught every ball,
jede Laterne hab´ ich auf mich gerichtet!
On ev´ry river-bed I have resided,

jeden Funken hab´ ich geschnappt,
a man, a man, a MAN I was, God damn it:
the Hengst of the Land!
EERIK: Kylmä. –Ei kuningas voi olla
valkoinen mies. Hän tahriutuu.

(Pieni TAUKO.)

BOVIK: Hur länge har du varit med honom?
HERKULES: Allt sedan han för sexton år sedan
lämnade Stockholm för att hämta sin brud från London.

2. (HERTTUA EERIK ON LÄHDÖSSÄ NOUTAMAAN KUNINGATARTAAN.)

MAJESTEETTI: (projektiossa; yleisölle) På väg att hämta min drottning.

(Yhtäkkiä, samalla kun MAJESTEETTI katoaa näkyvistä, esiin talo Elfsborgin linnoituksen lähellä, kuuma yö elokuussa 1560. EERIK lähellä ikkunaa, vastapäätä ovi.)

EERIK: Solens son! (Hiljaa:) Vi färdas icke förrän natten har fallit.
(Nautinnollisesti:) Augustikväll!
(Näyttää kädellään eri suuntiin:) En man – ett hav – Elfsborg!
(Näyttää kädellään ylös:) Och morgonsolen – snart...
(pieni TAUKO; hiljaa, säikähtäen omaa ajatustaan:) ...spränger den ögonen..
Kom, måne, komme dina milda färger!
(Ääneen:) Venus, Saturnus på sina skenor av kristall! Kassiopeia!
O stjärnor, i allvetande!
(Näyttää kädellään länteen:) O brud! Snart har jag bringat dig hit!
JÖRAN PERSSON: (tulee oviaukkoon) Hertig Erik, skeppen står redo.
EERIK: (hiljaa) Och min fader – han är vid liv?
JÖRAN: Det var han för en vecka sedan.
EERIK: (ärtyisästi) Sia icke alltid ont, du!
JÖRAN: Det tar en vecka för ett bud från Stockholm att nå hit.
EERIK: ("toisesta asiasta") Jöran. –Ifall jag är anden, vad är då du?
JÖRAN: Kroppen. Er tjänare.
Jag öppnar dörrarna och stänger dem.
EERIK: (katsoo ikkunasta) Den vithövdade mannen där – är det Nils Sture?
JÖRAN: Nej. Det är fadern, greve Svante.
EERIK: Vetenskapen säger – stjärnorna –
att den vitaste av män berövar mig kronan.
Så kommer inte att ske!
(Katsoo ikkunasta:) Dräggvåt – marken därute.
–Är hon skön? Elisabet?
JÖRAN: Som endast en drottning av England kan vara.

(EERIK jää stilliin, valo muualta pois. Sitten pimeys.)

3. (INTERLUDI 1)

(MAJESTEETIN jättiläiskuva jälleen. Hän katsoo nyt yleisöön. Kuten edellä, EERIK koko kohtauksen ajan yhä stillissä.)

MAJESTEETTI: Which duchess,
wer von den schönsten Prinzessinnen
would not have desired to be
drottningen av Sverige –
and als ich heard, dass die Krone was mine
– brast jag ut i tårar av
laughter and of *deepest of sorrows*.

4. (UUTINEN KESKEYTTÄÄ HERTTUA EERIKIN LÄHDÖN)

(MAJESTEETTI projektiossa. EERIK yhä stillissä.)

MAJESTEETTI: (yleisölle) Ett budskap stäcker min avfärd.

(MAJESTEETTI katoaa näkyvistä, ja samalla ollaan äkkiä laivan kannella Elfsborgin satamassa. Hiukan myöhemmin kuin kohtaus 2.)

EERIK: Ett skepp – relingen – vinden – havet!
Nu kurs rätt över!
Den stiger upp – månen!
(Hiljaa:) Skeppet rör sig icke. (Äkäinen:) Varför?
(Tyytyväinen:) Jöran! (JÖRAN tulee.)
–Ett brev till Antwerpen: juvelen till min krona – den skall vara--
(äkkää, ei mitenkään huolestuneena:) –Oj, en storm på kommande!
–Upp i vind!
JÖRAN: Vår konung--
EERIK: Nej, nej, nej, icke jag, icke ännu!
(Pieni TAUKO, maistelee sanoja:) Erik – den fjortonde, det är vad jag beslöt.
Tvärs igenom det namnet skall blixtra självaste Jupiters eld!
Livet – är icke en väg – blott en dörr – och du är redan där!
–Lyft ankar!
JÖRAN: Konungen... är död – min konung.

(TAUKO. EERIK on sanaton. Sitten:)

EERIK: (yrittää toistaa) Tvärs igenom det namnet skall-- (TAUKO.)
–Min fader – död?
(Jotenkin vienosti:) Oj oj.
(TAUKO. Hyvin hämmentynyt; katsoo merelle:)
Eliiiiiisabeth—
(TAUKO.)
–Himmel. –Ett ögonblick. –Kasta ankar.

JÖRAN: Det är nere än.
EERIK: Tid att stiga in. –Men varför ville jag stiga *ut*? –Och varifrån?
(Katsoo kauemmas kannelle, näkee NILS STUREN.)
–Nils Sture! Där – igen!
(Hiljaa:) Han skrattar. Ler som om världen icke vore!
–Skratta kan du sedan,
JÖRAN: Bär du dig själv, Erik.
Jag bär allt annat.

(Pimeys, mutta EERIK jää spottiin.)

5. (INTERLUDI 2)

(MAJESTEETTI projektiossa. ”Pimeysmusiikki”. Örbyhus 1577. EERIK spotissa, stillissä.)

MAJESTEETTI: (kiihtynyt) Wherever I found en kvinna,
immer wieder haben sie meine Träume *zerstört!*
Mina bröder! Och Sturarna!
Dreissig Jahre of envy,
of conspiring!
Vem var der Erstgebor´ne?
Vem var av adlig släkt?
Who commanded die Sprachen,
die geheimnisse der Sterne?
Men alltid, alltid lät jag nåd gå före rätt.

(HERKULES ja BOVIK jälleen näkyviin. MAJESTEETTI vähitellen pois näkyvistä. Katsovat EERIKIÄ kaukaa, kuin ovenraosta.)

HERKULES: Sover han?
EERIK: (hiljaa) Kuu…
BOVIK: Han drömmer.
HERKULES: Han har icke yttrat ett ord på fyra veckor.
EERIK: (äkkiä) Älä petä minua!
HERKULES: Vad säger han? Det där är inga ord.
BOVIK. Han sjunger. Han komponerar.
HERKULES: Och var är drottning Karin nu?
BOVIK: Säg int´ ”drottning” så högt. (Pieni, puntaroiva TAUKO, sitten:) –Gud vet var.
HERKULES: Och var är det?

(Pieni TAUKO.)

BOVIK: Nåväl. –I Åbo – glömskans och glädjens stad, staden som
Gud i sin mildhet slutit ögonen inför.
HERKULES: Jag minns.
BOVIK: Men det får du aldrig berätta för honom.
Han tror att hon är här i Örbyhus.

(Pimeys.)

6. (UUSI KUNINGAS PITÄÄ NEUVOA AATELISHERROJEN JA SIHTEERINSÄ KANSSA)

(Örbyhus, 1577. MAJESTEETTI projektiossa. EERIK spotissa, stillissä.)

MAJESTEETTI: (mahtipontisesti; yleisölle) Konungen--
EERIK: (keskeyttää) Sht. (Hiljaa, kuin alistuen; yleisölle:) --rådgör med sitt adelskap.

(Samalla kun MAJESTEETTI pois näkyvistä, lavastus näkyviin: tilanne alkaa. Tukholman linna, syksy 1563. AATELISET, näiden joukossa myös SVANTE ja NILS STURE, ovat esittelemässä kuninkaalle eri maista olevista kuninkaallisista puolisoehdokkaista maalattuja muotokuvia. EERIK katsoo näitä vihaisesti. Sivummalla JÖRAN.)

JÖRAN: (joka ei huomaa kuninkaan mielialaa; ei mitenkään painokkaasti:) Sköna jungfruar.
EERIK: (välittömästi raivoissaan, AATELISILLE) Således dessa – *mig värdiga* – säger ni?
Tre år har kronan varit min, och
de tre åren har ni grävt marken under min tron!
Danskarna tuggar på riket och mina egna män skär skräpporna av mig!
Å int´ e' de' hävt med kriget heller!
AATELISET: (div.) Från djupaste/ djupet / av hjärtat, konung--
JÖRAN: (keskeyttää) Tig!
EERIK: (furioso) *Eders Majestät*, ha' ja' sagt!
(Hiljemmin:) –Vaddå?
AATELISET: (kuten yllä) --Eders Majestät,/ vilken skugga av misstro ni än behagar /
kasta över oss, / tag emot vår ed--
EERIK: (keskeyttää, äkkiä lempeästi) Ja ja – javisst, javisst, för all del.
JÖRAN: (sivusta aatelisille) Tyst med er.
EERIK: (taas raivokas; osoittaen kuvia) *Fula*!
–Sändebud – till Skottland, du, Nils Sture –
till Tyskland – någon – hit med fler bilder!
(Äkkiä runollisesti:) Och en ungmö lika munter som sansad,
kraftig men smal som ett grässtrå,
till en del sorg, en annan fröjd, till en tredje lik djävulen själv,
svart om än vit, välväxt *in relatione* till sin låghet,
en ungmö en hel värld lik – på momangen – de' e' allt jag begär.
(Lempeästi:) –Nu, om ni behagar, (lujasti:) försvinn.

(AATELISET menevät.)

EERIK: (hiljaa) Folk skrattar åt mej.
JÖRAN: Måhända Gud icke *ämnat* en prinsessa för dig, Erik.
EERIK: (vähän säikähtyen) Icke? *Har jag något val, kanske?*
JÖRAN: Tar du en prinsessa, får du en konung på köpet.
Tar du en adelsfröken, följer hela adeln likt en vargflock.
Må konungen ej lyssna till någon annan än sig själv

– den han i sanning är.
EERIK: Överallt fiender… tag hand om dem.
JÖRAN: Din herr broder, hertigen av Finland, vill säga,
underhandlar än med Polen om Livland.
EERIK: (raivokas) Johan! Vad tror han Åbo är!
Hur lätt att styra över en hage!
I kras med hans drömmar – och hela slottet!
Och hans män – stycka dem i bitar. En brodermördare är jag dock icke.
JÖRAN: Så kommer att ske. –Ert beslut – min hand.
EERIK: (itsekseen) Allt lärde jag mig – dock icke hur man är färdig.
JÖRAN: Snart glimtar den höga morgonens ljus!
EERIK: (äkkiä ärtyisä) Tiden är för rask och jag –
(äkkiä hiljaa:) – är en ensam pojke.
–Var god, sade fader min.
–Måste man sälja sin godhet för att se, vad man i sanning är?
(Katselee huonetta, tuntee olonsa jotenkin epämukavaksi:)
–Fuktigt är det. – Är det månen som bär vattnet?
–Vad är det som lyfter det?
JÖRAN: (kannustava) En solbärare är *du*.
EERIK: (ei kuuntele; epävarmasti, ei aivan tietoisena siitä mitä sanoo)
Vore blott ens liv en välspelad, praktfull tableau –
för en själv att beskåda.

7. (HÖRNINGSHOLM)

(Hörningsholmin linna, hiukan edellisen jälkeen. NILS STURE, koko ajan hyräillen, pukeutumassa matkaa varten. MÄRTA STURE taustalla, oven luona.)

MÄRTA STURE: (nopeasti) Nils – gå ej.
Marken ligger i tjäle; hästen mäktar icke en hel veckas ritt.

(SVANTE STURE tulee ovesta.)

NILS STURE: (iloisesti) Har mor ens skådat min springare?
MÄRTA STURE: Må Erik förbliva utan gemål, utan kunglig avkomma, må riket räddas,
må adeln återfå sin makt.
SVANTE STURE: Fru! Ämnar ni att förräda vårt land?
MÄRTA STURE: Var är nu Sturarnas mod?
Hur många ädle dräpte han ej redan?
Såg ni icke Åboherrarnas avhuggna huvud på Stockholms murar?
SVANTE STURE: Och du vill din egen sons huvud se däruppe likväl?
NILS STURE: På mig har Erik litat från barnsben.
Och Skottland – oj, fisk och sköna flickor!
MÄRTA STURE: Hämtar du något, hämta då bilder av de fulaste!
Må Erik stångas som en hingst i sitt stall,
när våren och lukten av sto flödar in –
leve han i tron att i morgon skall portarna öppnas vida
mot grönskande ängder, där

stoarnas praktfulla länder glänsa,
låt honom rycka och riva sig död!
– Jag gav sköna Karin till hovet –
må han avla än flera bastarder, värdelösa, med henne.
SVANTE STURE: En Sture viker aldrig från konungens sida.
MÄRTA STURE: (NILSILLE) Erik ser på dig, Nils, när du skrattar.
NILS STURE: Han gläds åt lustifikationer!
SVANTE STURE: Gå – min son.
NILS STURE: Åstad! Rakt i vind – på den bevingade springar'n jag grenslar!
Och där – genast – Elfsborg – och havet!
Och den skönaste brud min konung kan få!
(Menee äitinsä ohitse, ulos.)
MÄRTA STURE: Må en dåre blott höst få leva –
han vissnar bort, men landet, det består.
MAJESTEETTI: Ha, wo war ich geblieben.

8. (INTERLUDI 3)

(Örbyhus 1577. Aluksi MAJESTEETIN kasvot projektiossa, EERIK stillissä, sitten:)

MAJESTEETTI: (Huutaa:) *Fuck it! Fuck it!*
EERIK: Ssh... (MAJESTEETTI vaikenee. Hiljaa:) Fader – vem *är* jag i sanning?
BOVIK & HERKULES: (näkyviin käytävässä sellin ulkopuolella) Han sover...
EERIK: (muistaa; hiljaa) Hän on kuollut...
BOVIK: (säikähtää) Han är vaken!
EERIK: (ei ole kuullut edellistä) Hän on kuollut.
HERKULES: Talar han latin?
BOVIK: (EERIKILLE, oven läpi) Vi släcker lyktorna!
EERIK: (on kuullut tämän) Ystävä! –Oj, skratta än en gång!
BOVIK: Han yrar.
HERKULES: Ers Majestät – god natt.
BOVIK: (HERKULEELLE) Om honom ej säg "Majestät" – såframt du icke vill dö.
HERKULES: En narr tar en död för en konung.
Däri mitt narrskap – numera. (Nauraa hyvin vähän.)

9. (KUNINGAS KIINNITTÄÄ HUOMIONSA NEITI KARINIIN)

(EERIK lavalla yksin.)

EERIK: (hiljaa; yleisölle) Vi fästa vår uppmärksamhet vid en fröken Karin.

(Esiin Tukholman linna, 1565. Yö: sytytetään kynttilöitä, kankaita ripustetaan ikkunoiden eteen. Naisia, näiden joukossa KARIN ja ROUVA ELIN, kulkemassa huoneessa lapsi sylissä.)

BOVIK: (yleisölle) Stockholm, julenatt för tolv år sedan.
KARIN & NAISET: (hiljaa) Sov, flyg! Sov, flyg!
EERIK: (tulee seurueineen viereiseen saliin) Jag kan icke somna.

BOVIK: (tulee edeltä naisten huoneeseen) Sjung! Sjung!
EERIK: För konungens oäktingar sjunges det vackrare
än självaste tystnaden sjunger för konungen själv.
–Bovik! Lyktor!

(BOVIK palaa, lentää sitten taas edeltä. EERIKIN seurue kulkee eteenpäin, valoja sytytellään.)

KARIN & NAISET: (kuten edellä; pian EERIK seisahtuu kuuntelemaan) Sov, flyg -
dig, lilla oäkting, vill ingen hava till konung.
Dig befaller ingen vara färdig,
För dig blåser icke vinden förrän tid är.
Drag du sedan dit du drager,
från den lilla vaggan till den stora.
Sov – flyg –
till landet där varje stig i stig mynnar ut,
till lunden som bär så långt som dina vingar.
Sov, flyg!
EERIK: (tulee samaan huoneeseen; sivuun) Vem är hon?
HERKULES: Min konung – Karin, barnflickan –
går som sto, skrattar som ko,
som ni en gång sade.
BOVIK: (kauempana) Lyktor!
EERIK: (lähestyy KARINIA; valaistus muuttuu; samalla lyhtyjono kasvaa, ja lopulta se saartaa kohtauksen kuin Linnunrata) Vad sjunger du, flicka?
KARIN: (säikähtää) Eders högst-- (ei osaa jatkaa fraasia, sitten:) – för Edert barn.
EERIK: Hava vi barn, jag med dig?
KARIN: O nej.
EERIK: Du tror dig vara vacker?
KARIN: Jag är vad... Eders... Edershet behagar.
EERIK: (jota salaa hymyilyttää) Jag är en fruktansvärd man, jag!
KARIN: Som ni vill – då är jag mycket vacker.
EERIK: Du avser att förvirra mig, flicka?
KARIN: Endast ifall Ers... Edershet tillåter mig att ha den styrkan.
EERIK: Du tror att du vet vad jag tänker?
KARIN: Det struntar jag i, vad *jag* vet.
EERIK: När blev du född?
KARIN: (ei mitenkään koppavasti, vaan yrittäen epätoivoisesti peittää paniikkinsa)
Sådant frågar man icke en kvinna.
EERIK: (nauraa) Kvinna! –Jag skall lära dig. Känner du stjärnorna?
KARIN: Javisst – de lysa som nålar i en sammetskåpa.
EERIK: Dikter är för de veka!
Man skall minnas att hålla sig stark.
KARIN: Men då glömmer Eders Eders att leva.
EERIK: Är det sin vekhet man skall minnas?
KARIN: Ni väcker lillan. (Lapselle:) –Se, flicka – ett stjärnfall!
EERIK: (nauraa) I taket, du dumma... kvinna?
KARIN: Ovan om det. – God jul. (Menee.)
EERIK: (JÖRANILLE) Den flickan får följa mig till Svartsjö.

10. (YÖ SVARTSJÖN LINNASSA)

(Örbyhus, 1577. EERIK lavalla, stillissä.)

EERIK: (hiljaa, sarkastisesti; yleisölle) Tvåhundrafemtinittisjunde versen. Svartsjö.

(Äkkiä esiin Svartsjön linna, yö, 1565. KARININ makuukamari, jossa KARIN ja hänen palvelijansa, ROUVA ELIN. Ympärillä muita huoneita, joissa nyt EERIK, hyvin hermostuneena, jälleen kulkee seurassaan JÖRAN, BOVIK ja HERKULES – jolla on kädessään päivänvarjonranka – ja kenties muita.)

KARIN: (havahtuu ääneen) Vad var det?
ROUVA ELIN: Han vandrar omkring...
KARIN: Fru Elin-- (vaihtaa aikomansa puheenaiheen:) – här är kallt.
ROUVA ELIN: Vi har ju januari.
EERIK: (toisaalla) Lyktor! (Pieni TAUKO.)
– Jöran, kan en konung-- (lopettaa kesken, kun kuu tulee esiin pilven takaa ja valaisee huoneessa yhtäkkiä jotakin.) –Vad är det?
BOVIK: (joka jälleen rientää edellä) Lyktor! Lyktor!
JÖRAN: (EERIKILLE) Månen blott.
EERIK: (katsoo ikkunasta) Hur mjuk, hur skimrande, såsom en dörr till--
(HERKULEELLE:) –Hur har du intet tyg i din parasoll – Herkules?
HERKULES: Endast i stänket av det konungsliga ljuset blomstra mörkrets gnistor.

(EERIK nauraa.)

BOVIK: (kauempana) Ljus!
ROUVA ELIN: Han går vart han än vill...
HERKULES: Och slocknar konungens ljus, gnistrar jag ensam mot
gudaskymningens lyster.
EERIK: (tyytymätön) Jag har beordrat dig att vara lustig.
HERKULES: Konungens ord äro order, sant,
men sanningen bliver konung så snart den ordar.

(EERIK katsoo häneen, lähtee eteenpäin, sitten nauraa.)

BOVIK: (kauempana) Ljus! (VARTIJALLE:) Han är på väg mot västra flygeln.
EERIK: (JÖRANILLE) Jöran, kan en konung-- (ei sanokaan, mitä oli aikonut.)
–Vad tänker jag på?
(Äkkiä:) -Har du nyheter? (Kuulevinaan jotain:) –Vad var det?
JÖRAN: Snart driver Horn danskarna i havet,
Ösel skall täckas av blod.
EERIK: Jag vädrar svek!
Än från fängelset schackrar Johan med polackerna!
JÖRAN: Nu gäller det blott att skilja de värsta från bästa.
HERKULES: Rådig man, törhända, halshugger de flesta.
EERIK: Och den vithövdade gossen,
– var är han?

KARIN: Varför sover han icke?
JÖRAN: Nils Sture försvarar Varberga.
EERIK: Må han gå till anfall!
JÖRAN: Bägge dera? –Två på en gang – det kan han väl icke!
EERIK: (raivoissaan) Han kan, om en gång *jag* kan!
Vad gör *han?* Bedrar oss, kittlar pigor, dansar – han *andas!!* (Kulkee nopeasti eteenpäin, kuin jotakin etsien.)
JÖRAN: Därest ni misstror, dömer jag.
FRU ELIN: (kuulee lähestyvät askelet; nopsasti) Karin – sy!
EERIK: Allt skall jag behärska! Nu! Genast! –Var äro vi?
KARIN & ROUVA ELIN: Rött på grönt…
EERIK: Indiska språket!
KARIN & ROUVA ELIN: Havsblått…
EERIK: Muskler!
Stjärnornas *positiones theoretice*. Enhälliga framsteg!
KARIN & ROUVA ELIN: …vårmorgongult…
EERIK: (katsoo KARININ oven raosta näkyvää valoa hetken; sitten, kuin olisi vasta huomannut sen) Ljus - i vems rum?
HERKULES: Karins.

(TAUKO)

EERIK: Månens dotter…
JÖRAN: (kuivasti) Måns-, ej månes.

(Pieni TAUKO.)

EERIK: JÖRAN, kan en konung glänsa i dagens ljus
men mannen täckas av natten?
Kan en konung tömma en lägel,
medan mannen dör utav törst?
Om man så finge världen till egen,
kunde då ens eget hjärta förbliva oerövrat?
Kan en frostnatt
i hjärtat blomma?
JÖRAN: (kuivasti) Nej. –Ursäkta – tvungen att lämna er. (Menee, käytävään.)
EERIK: Jag vill simma, vill älska, suga sås, jag *förkvävs* av all visdom!
HERKULES: I hjärtat av en frostnatt hjärtat blott kan brinna.
JÖRAN: (käytävässä, itsekseen) Mannen är *förryckt!*

(EERIK katsoo HERKULEESEEN, sitten menee KARININ huoneeseen. ROUVA ELIN nousee, menee käytävään hänkin. Musiikki muuttuu: seuraa rakkauskohtaus, kaunis ja miiminen. Kaksoisvalo: ROUVA ELININ ja JÖRANIN duetto myötäilee ja kehystää rakkauskohtausta, vaikka dueton sävy on uhkaava. ROUVA ELIN ja JÖRAN eivät kuule toisiaan, ja heidän sanansa tulevat osin päälletysten.)

ROUVA ELIN: Han är likt ett vinddrivet moln,
JÖRAN: Likt ett vinddrivet moln är han,
ROUVA ELIN: hållen fast av ingenting.

JÖRAN: Fast bör han hållas,
ROUVA ELIN: Håll fast du honom denna natt,
JÖRAN: Håller fast jag honom
denna långa natt, tills förnuftets ljus täcker jorden åter,
ROUVA ELIN: liksom vore du flicka månens ljus,
JÖRAN: liksom förnuftet håller sinnet,
ROUVA ELIN: som vore du himmelen.
JÖRAN: liksom jorden håller himmelen,
liksom Luther håller själen gentemot all världens hordom.
(Katsoo oveen; hiljaa:) –Men om... han toge... denna flicka...?

(ROUVA ELIN ja JÖRAN jäävät pimeään. Sen jälkeen rakkauskohtaus päättyy.)

11. (KARIN MÅNSDOTTER TULEE HUONEESTA)

(Hiukan edellisen jälkeen: KARIN astuu pimeästä huoneesta valoon.)

KARIN: Vad är det som bär mig?
Rummen såsom nya – vad är det som bär mig?
Jag skådar ej framför mig, ej heller tillbaka – utan på marken –
vad är det som bär mig?
Ljuset växte – hela natten –
han sade: "Det kommer från dig,"
– fuktigt var det – han
svettades – och från oss löpte –
såsom
floder
till det vita – till
lakanen, sedan trappsteg för
trappsteg sprang han uppåt, på det
översta
skrek han, skrattade sedan, och sedan
vrålade han.
– Underligt.
– Vad är det som bär mig? Såsom i luften.
– Han skrattade
hela
den våren.

12. (INTERLUDI 4)

(Örbyhus 1577. MAJESTEETIN kasvot projektiossa, EERIK lavalla kumarassa asennossa, vasen käsi retkottaen. BOVIK ja HERKULES käytävässä, oven takana.)

MAJESTEETTI: (vauhdikkaasti, riemukkaasti) Mit den Schwingen des Glückes
– mitt liv – durch die molnen –
mein ganzes Leben – uppåt uppåt uppåt –

lachend wie eine *Lerche*!
EERIK: (keskeyttää yhtäkkiä nauramalla, nauru lakkaa nopsasti; lyhyt TAUKO, sitten nopea kysymys) Vem skrattar?

(MAJESTEETTI pois näkyvistä.)

BOVIK: (hiljaa) Någon skrattar.
HERKULES: (samoin) Icke jag, icke på åratal.
EERIK: (melkeinpä kauhuissaan) *Hit med honom* – från Varberga – *Nils Sture*!
BOVIK: (kuten ed.) Han ropar på Nils Sture.
HERKULES: (kuten ed.) Han torde icke komma, icke längre.

13. (KUNINGAS VANGITSEE VALKOTUKKAISEN MIEHEN)

BOVIK: (esiin; yleisölle) Våren är över.
Konungen låter fängsla den vithövdade mannen.
(Kuninkaan vastaanottohuone esiin. Tukholma, 1566. EERIKILLE:)
Han är här.

(NILS STURE tulee.)

EERIK: (lempeästi) Nils Sture...
(Äkkiä raivokkaasti:) *Pigtjusare!!!*
Alltid skall du skratta, din satan!
Åt mig – va'?
Och Pernau – förlorad!
NILS STURE: (ihmeissään) Hursa' – (ei sanokaan "du", vaan:) – konungen?
EERIK: Så lättsamt du skrattar, så lätt, din djävul!
Och min ätt går mot sin död!
Medan Johan och – *du* – bit för bit bjuder ut mitt rike!
NILS STURE: (rauhallisesti) Mina armar och ben
äro Edra –
vad jag än gör, är gjort utav Eder,
var jag än sviker, sviker jag endast
däri jag icke är Ni.
EERIK: *Mig* begabbar du för dina egna fel?!!
Av oss två är det törhända *jag*, som är en förfalskning?
Till döden skall Jöran dig döma, men *vi*--
(äkkiä liioitellun lempeästi:) --låta nåd gå före rätt.
(Sitten kavalasti:) –Vi låta Stockholm skåda, vad du i sanning är!
–För honom bort!

2. NÄYTÖS

14. (NILS STURE RATSASTAA TUKHOLMAAN)

BOVIK: (esiin; yleisölle) Nils Sture rider till Stockholm. Juni.

(Äkkiä suuri maisema: katu, väkeä, sotilaita, soittimia. Väen joukossa myös BOVIK ja HERKULES. EERIK korkealla, ikkunassa, vaivihkaa. Hänen on vaikea katsoa tapahtuvaa.)

VÄKIJOUKKO: Vik undan!
Ge väg för förrädarens häst!
I förrädares helvete låter det tjingelitjång,
där sjungs det och pissas på gatan –
där spelar trumman bingelibång,
endast rackaren plågas av satan!

(Samalla NILS STURE, olkikruunu päässään ja takaperin naurettavan puuhevosen päällä, "ratsastaa" halki aukion.)

NUORET AATELISET: Så behandlar man ej en soldat...
Vid fosterlandet, så bemöter man icke en adelsman!
(Simultaanisesti seuraavan jakson kanssa:)
Våra armar och ben äro konungens,
vad vi än göra, är gjort av honom,
var vi än svika, svika vi endast
däri vi icke äro han!
HERKULES: Den som räds för sitt hjärta,
fruktar var hederlig man.
BOVIK: Än du, Herkules? Vad fruktar du?
HERKULES: Numera varkendera.
Är konungen narr, behövs jag ej mera.
JÖRAN: (tulee EERIKIN taakse. Kehaisten) Så som du gjorde, skulle konung Gustav hava gjort. (EERIK säikähtää.)
Ur nattens skuggor uppstiger glatt dagens vitglödande krön!
EERIK: (uhkaavasti) Vad avser du? (Katsoo kadulle.)
JÖRAN: Alls ingenting!
EERIK: (tuijottaa häneen) *Ingenting?!!* – Jöran – nog. (Samalla kadun tapahtumat muuttuvat äänettömiksi.)
Skingra pöbeln.
Giv den vin och bröd och fisk,
som lovat.

15. (NILS STURE SAA TEHTÄVÄN)

BOVIK: (esiin; yleisölle) Nils Sture får ett uppdrag.

(BOVIK pois näkyvistä. Äkkiä esiin Tukholman linna, kuninkaan vastaanottohuone, seuraava

päivä. EERIK hyvin levottomana.)

BOVIK: Han är här. Igen.

(NILS STURE tuodaan sisään.)

EERIK: (heti) Oj!!! Ett misstag blott, det som skedde i går!
Förlåt oss, Nils Sture!
(Äkkiä ilmeetön, tarkkaavainen:) –Kom. Vi vilja dig beskåda.
(Pieni TAUKO. NILS STURE tulee lähemmäs. He katsovat toisiaan läheltä.)
(Hitaasti:) –Se på mig.
NILS STURE: (varovaisesti) Mitt liv är Edert.
EERIK: (hätkähtää) Nejnej! Tvärtom! (Pieni TAUKO.) Eller – nej!!
– Förtal! – Blott förtal!
(Katsovat toisiaan hetken. Sitten, hämillisen levottomasti:)
– Här är en ring – för den – låtom oss säga –
till prinsessan av – säg, Lothringen. – Jo.
NILS STURE: (vähän harkitsematon nokkeluus) Jag gick, om det ginge, redan i går.
EERIK: Vi lita – på – dig. Som vintern litar på – sommar'n.
(Pieni TAUKO.)
– Se – på mig – ännu. (Pieni TAUKO.) –Gå. –Gå.

(NILS STURE menee. JÖRAN astuu esiin verhoista.)

JÖRAN: Var det vist?
EERIK: (säikähtää) *Ja!!* (Pieni TAUKO.) –Ädlingarna skrattade icke i går.
JÖRAN: Desto bättre.
EERIK: (äkkiä raivokkaasti:) Vist? – *Vist?* (Pieni TAUKO.)
–Nästa vår – vill jag – måste jag – skall jag...
sammankalla ständerna. –Uppsala. –Jo.
Och före det – låt fängsla dem alla.

(JÖRAN katsoo häneen. Pimeys.)

16. (ROUVA MÄRTAN SYDÄMESSÄ ON MONTA ERILAISTA AJATUSTA)

(Hörningsholm. Syksy 1566, ulkona sataa lunta. MÄRTA STURE ja KARIN, jälkimmäinen näkyvästi raskaana.)

BOVIK: (tulee tuoden KARININ matka-arkun; yleisölle) Hörningsholm, hösten ett-fem-sex-sex.
MÄRTA STURE: (katsoo ikkunasta huolestuneena, kääntyy sitten; yrittäen iloisuutta)
Det snöar – (vaimeammin:) – sköna Karin.
(TAUKO. BOVIK menee. Hiljaa:)
Så? Han är – hetlevrad?
KARIN: (varovasti) Konungen är – många män.
MÄRTA STURE: (vähän hallitsematon crescendo) Och vilken av dem satte halmkronan
på min sons huvud?
(BOVIK tulee, tuo KARINILLE pikarillisen viiniä.)

(katsoen KARININ vatsaa:) Månntro det bliver pojke eller flicka?
BOVIK: Jag finns därute i hallen. (Menee.)

(TAUKO.)

KARIN: Fru Märta – tack för att jag får vila hos er.
Det är månget år sedan jag var här.
MÄRTA STURE: (itsekseen, sivuun) Frillor sänder han väl icke att vila.
Dårar spelar märkliga spel.
Om Karin icke återvänder kry, äro vi fördömda.
(Oivaltaa:) – Och likaledes, om hon det *gör.*
(KARINILLE:) –Min ätt är din vän. Och din makes vän, givetvis.
KARIN: (hämmästyneen näköinen) Fru Märta, jag är icke hans gemål.
MÄRTA STURE: Icke än, men när denna snö har smultit...
KARIN: Frun, det kan icke ske.
MÄRTA STURE: Du räddade honom, lilla piga, det svarta gjorde du vitt.
Men tag dig i akt, när våren brister ut.
Då äro vänner av nöden. (Vakava:) Vi äro talrika.
– Jag bedjer om att min son finge återvända kry.
– Och således även om din ofödde sons välgång.
– Och – (polvistuu tytön eteen) – om en lycklig vår.
KARIN: Fru Märta – rikets mäktigaste fru –
det är ju jag som bör böja knä, icke ni.
MÄRTA STURE: Dessa tider böjer sig den, som hittills fick stå.
Och den står, som hittills-- (ei lopeta lausettaan.)

(TAUKO.)

KARIN: (hymyilee vähän) Om ni så säger.
(Vakava; silti kevyesti:) –Fru Märta – vad är det som mig bär?

(Pimeys.)

17. (INTERLUDI 5)

(Örbyhus 1577. MAJESTEETTI projektiossa. EERIK spotissa, stillissä.)

MAJESTEETTI: En dotter? En *dotter!* (Hiljaa, vakava:) Icke en son.
(Imelästi:) O prinsessa! Den lilla prinsessan – (keksii nimen:) – Sigrid!
– Och var-- (vaikenee kesken lauseen.)
EERIK: (hiljaa) Och var äro de alla nu--?
– Och var är Karin?
(MAJESTEETTI katoaa näkyvistä.)
(Parahtaa:) Och var är konungen? –Öppna dörren!
(Hiljaa:) –Jag har icke öppnat en dörr på åtta år.
– Är jag – ute – eller – inne?

(Pimeys.)

18. (KUNINGAS OTTAA VANKEJA)

BOVIK: (yleisölle) Konung Erik tager fångar.

(Svartsjön linnan suuri sali. Kevät 1567. Joukko aatelisia, SVANTE STURE muiden joukossa, odottaa. JÖRAN PERSSON sivussa.)

BOVIK: Svartsjö, ett-fem-sex-sju.
EERIK: (tulee nopeasti) Ja-*ha!* –Vi tacka er för att ni infunnit er.
– Ni äro fängslade.
Vart förräderi inför ständerna!
JÖRAN: Väl sagt.
SVANTE STURE: Eders Majestät – genom natt till arla morgon,
genom vintern till ljuva sommaren
vaka vi över--
EERIK: (keskeyttää; raivoisasti) När jag sover, äro ni således vakna,
och ni sova, när jag vakar!
JÖRAN: Väl sagt.
SVANTE STURE & MUUT AATELISET: Vi vädja om nåd, Eders Majestät, vi veta icke--
EERIK: *Jag vet!!!*
Ni halvdels kvinnor, ni vindflöjlar!
JÖRAN: Tillåt mig, Eders Majestät.
(AATELISILLE:) – Intet ont skall tima.
I riket gäller lag.
Den lagen – (osoittaa EERIKIÄ) – står där!
Till Uppsala! Inför ständerna!
EERIK: Fuck it! Fuck it!

19. (VAUNUMATKA)

(Vaunuissa matkalla Svartsjöstä Uppsalaan. Toukokuu 1567. BOVIK ja HERKULES ajavat vaunuja. EERIK – juopuneena – ja JÖRAN vaunuissa. Galoppi.)

BOVIK: Hej! Håpp! (Jne. tästedes, rytmittäen kohtausta.)
HERKULES: (innottomasti; silloin tällöin) Håpp. (Jne.)
EERIK: Något i den flickan lösgör mig-- (juo)
– men från vad?
– Är det redan maj? Än fuktigare.
JÖRAN: Gnisslet minskar, när sanningen nalkas.
Snart gryr enväldets morgon.
– Kunskapare överallt, snart är fältet fritt för segraren.
EERIK: (hiljaa) Så mången död...
JÖRAN: (varovasti, kavalasti) Konungen... Nils Sture... har
återvänt från Tyskland.
Han är redan i Kalmar.
Han bär med sig en ring åt er.

EERIK: (hämmentyy, kauhistuu) *Jag tager icke emot!* (TAUKO. Juo.)
Låt fängsla honom!
(Pieni TAUKO, sitten:) –...lösgör mig... (TAUKO.) – Giv mig vin
(Nauraa, pilkallisesti:) –Sekreterare! (Pieni TAUKO; nöyrästi, melkeinpä peloissaan:) – Förlåt mig, Jöran.
(Jokin pelottava ajatus vilahtaa hänen mielessään:) – Till henne, kvickt!

20. (KUNINGAS EERIK VIIHTYY)

BOVIK: (yleisölle) Uppsala. Konung Erik haver det trivsamt.
HERKULES: Maj månad. – Akten eder.

(KARININ makuukamari Uppsalan linnassa. Pian edellisen jälkeen. Edellisen kohtauksen syke piiloutuu, mutta ei katoa. BOVIK ja HERKULES paikalla, vaiti. ROUVA ELIN, lapsi sylissään, ja KARIN, joka kävellessaan silloin tällöin katsahtaa lapseen.)

ROUVA ELIN: Sov, flyg –
dig, lilla oäkting, vill ingen hava till konung.
EERIK: (tulee sisään, leili kädessään, juopuneena; BOVIK ja HERKULES menevät) Karin!
(TAUKO.)
Vad slags man är det som står här?

(Pieni TAUKO.)

KARIN: (vähän pakotetun iloisesti) En be-ru-sad!

(TAUKO. ROUVA ELIN säikähtää, katsoo EERIKIIN. Sitten EERIK nauraa.)

EERIK: Men ändock en man!
Och hurudan ville du honom se?
KARIN: Alldeles sådan jag ser.
EERIK: (lähestyy) Och hur ser du då honom?
KARIN: Alldeles sådan jag vill.
(Yrittää hauskuuttaa:) Du tosige... tosige, gamle... grepskaft!
EERIK: (ällistynyt) Grep-skaft? (Teeskennellen vihaisuutta:) Sade du "grep"?! (ROUVA ELIN menee vikkelästi lapsi mukanaan. Pieni TAUKO. Nauraa:)
– Du, din – ängel!
(Juo. Hiljemmin:) – Månens dotter, syndens och vanvettets. (Hymyilee.)
KARIN: (helpottunut, mutta yhä varuillaan) Som ni vill, min konung.

(Pieni TAUKO.)

EERIK: (hitaasti) Du stegar längs en farlig rand.
– Och kalla mig icke "konung". Kalla mig något annat,
och får du mitt allt.

(Pieni TAUKO.)

KARIN: (nauraa, vaikka tämäkin kevennys on riskaabeli) Erik Månsson Snurvelnäsa!
EERIK: Snurvelnäsa! (Nauraa, vaikenee, itkee.) –Månens son!
– Jag stegar på månens rand...
(Äkkiä vakava:) –Nils Sture... han kommer – i natt...

(Pimeys.)

21. (NILS STURE TULEE UPPSALAAN)

BOVIK: (esiin; yleisölle) Nils Sture anländer till Uppsala. (Menee näkyvistä.)

(Uppsalan linnan portti. Yö. NILS STURE portilla. Hänen koputuksensa ja niiden kaiut, melkein kuin hevosten kavioiden kaiut, rytmittävät kohtausta.)

NILS STURE: Givakt! Ett bud för konungen! (Hiljaisuus.)
Öppna porten! (Hiljaisuus.)
Nils Sture! Från Tyskland!

(Hiljaisuus. Etäällä näkyy EERIK, linnassa, stillissä; hän kuuntelee mutta ei reagoi.)

BOVIK: (linnassa, avaa ikkunan) Konungen sover.
HERKULES: (avaa toisen ikkunan) Han drömmer.
NILS STURE: Jag bär med mig en ring för honom!
HERKULES: Vi köper ingenting.
NILS STURE: (katsoo kohti EERIKIN ikkunaa) Jag kan se honom...
BOVIK & HERKULES: Han går i sömnen. (Sulkee ikkunan, samoin HERKULES.)
NILS STURE: Eders Majestät! Ni har ett gemål!
EERIK: (hiljaa, itsekseen) Larma du. –Ja, det har jag.
(Hymyilee:) Hon kom ur drömmen – från månen.
NILS STURE: Eders Majestät!
EERIK: (sivuun) Red honom ett läger. I fängelsehålan.
NILS STURE: *Eders Majestät!!!*

22. (HELLUNTAI)

(Säätyjen kokous esiin suurella ryskeellä: Uppsalan linnan suuri sali. Seuraava päivä. EERIK tulee JÖRANIN seurassa. BOVIK ja HERKULES ovat hänen sivuillaan. Hän on juovuksissa.)

BOVIK & HERKULES: Pingstdagen. – Konungen talar! Konungen talar!
EERIK: Jag fryser!
– Som om ansiktet skulle lossna som förhuden.
– Mera vin.
– Var är mitt tal? – Stulet!
JÖRAN: Erik – måhända en liten vila--
EERIK: (ei kuuntele) De vänta likt råttor, ständerna.
– Jag improviserar!

JÖRAN: Måhända icke…
EERIK: (murtautuu esiin: aariaa säestää KUORON vähitellen voimistuva obligato)
Ärade ständer! En komplott har avslöjats!
JÖRAN: (yrittää ensin keskeyttää; säädyille) Hans Majestät torde… (alistuu:) …tala.
EERIK: Det som avlats i tysthet, har uppdagats,
det som likt mörkrets bleka groddar slingrar fram bak ärbarhetens mask!
Tid att visa anletet den det innan dolt!
(Oudosti, itsekseen:) – Fuktig – marken.
(Huutaa:) –Våren denna skall skrika mot århundraden!
– Till vår gemål taga vi en kvinna av ringa börd,
i välsigna det.
– Eller fuck it! Jag handlar--! –Jag är färdig!

(Säädyt ovat levottomat, syntyy sekasorto, jotkut lähtevät kohti ovea. EERIK seisoo jännittyneenä kuin kasaan puristettu jousi, tietämättä mitä tehdä seuraavaksi.)

JÖRAN: Silete!

(Pieni TAUKO, sitten EERIK hypähtää liikkeelle, ryntää ulos. Joukko hovimiehiä ja vartijoita seuraa häntä.)

EERIK: (juostessaan poikki huoneiden ja käytävien) Till hålan!
– Vem fan lade dessa korridorer här?
JÖRAN: (salissa) Vi fortsätta! Vi fortsätta!
BOVIK: (ikkunassa, katsoo linnanpihalle) Han löper över gården!
KARIN: (toisessa ikkunassa) Öppna ej!

(EERIK on päässyt pihalla olevalle tyrmän ovelle. Sitten hän on sisällä. AATELISET, joukossa SVANTE ja NILS STURE, selleissään kaltereiden takana. EERIK seisahtuu.)

SVANTE STURE: Guds fred.
EERIK: (äkkiä vienosti, lempeästi) Allt är väl.
(Huutaa äkkiä, epätoivoisesti, ylöspäin:) –Karin!!
ROUVA ELIN: (kolmannessa ikkunassa) Han ropar på er…
EERIK: (SVANTE STURELLE, rauhallisesti) Hela min förlitan – var god.
– Må Guds fred råda. (Polvistuu yhtäkkiä.)
AATELISET: Guds fred. (Polvistuvat.)
EERIK: (äkkiä epätoivoisesti, kuten edellä) *Karin!!!*
KARIN: (ikkunassaan) Han… vrålar.
MÄRTA STURE: (neljännessä ikkunassa) Det här är helvetet.
EERIK: (epätoivoisesti) *Öppna upp en himmel här!*
(Pieni TAUKO. Äkkiä lujasti:) –Väktare! (Vartijat avaavat NILS STUREN sellin oven – EERIK menee sisään.)
– Lätt för ung man att skratta,
när konungen stryps av *sin* ungdom!
(Nauraa voitonriemuisesti, jostakin syystä:) –*Ja!* Hur kom det med ens så ur busken!
(Raivoisasti:) –*Skratta!*
NILS STURE: Allernådigste konung…
(EERIK ottaa tikarin, lyö sen NILS STUREN rintaan.)

NILS STURE: ...skona mitt unga liv. (Vaipuu kuolleena.)
EERIK: (astuu pari askelta taapäin, sitten itsekseen) Ego sum terror.
(vartijoille) Ni – dräp dem alla.
Må blodet mörkna och
helt
förmörka
solen. (Juoksee ulos.)
SVANTE: *Min son! Min son!* Min son...
AATELISET: De äro dräpta alla!
Man har spillt menlöst, menlöst blod!
Erik! Erik!

(Sotilaita ja väkijoukkoa juoksee yltympärinsä, kaiken keskellä EERIK, joka juoksee — käytävässä, kaupungissa, Tukholmassa, Turussa, New Yorkissa, kuun pinnalla, metsässä. Projektiokangas käytössä. Kliimaksi, jonka keskeltä kuin jokin räjähtäisi ja sinkoutuisi kauas ylös — EERIKIN tajunta ehkä. Pimeys, pitkä urkupiste, planeettain laulu. Attacca:)

23. (ODENSALAN PAPPILA)

(Yhtäkkiä aivan perinteinen huonelavastus, ensi kerran koko teoksessa, symmetrinen, kirkas, dreyeriläinen — valoisaa ja tyyntä — kuin huone avaruudessa. Odensalan pappila, kolme päivää myöhemmin. Hiljaisuus, vain kaappikello tikuttaa. EERIK pöydän ääressä yksinkertaisella tuolilla, talonpoikaisissa vaatteissa, katsoen taakse, kelloon. KARIN tulee ovesta, varovasti. EERIK ei ensin reagoi häneen.)

KARIN: (taakseen, ulos, hiljaa) Dröj ni här. (Sulkee oven jäljessään.)
– Erik. (Hiljaisuus.)
– Månens son...
EERIK: (havahtuen; tyynesti, yhä katsomatta häneen) Ja?
KARIN: Konung Erik.
EERIK: (kuten edellä) Nej nej. Icke jag.
– Må konungen vara mig nådig.
KARIN: (arasti) Vem?
EERIK: (yksinkertaisesti, viattomasti, katsoen KARINIIN) Nils Sture.
KARIN: Var fick du dessa kläder ifrån? (Hiljaisuus.)
– Hundra män har sökt dig i tre dagar.
(Pieni TAUKO. Lempeästi:) –Snurvelnäsa.
EERIK: (hymyilee; hiljaa) Dessa klara färger – var då?
KARIN: I Odensala prästgård.
EERIK: (kuin kaiku) Prästgård. (Vilpittömästi, kuin lapsi:) Vill du bli min fru?

(TAUKO.)

KARIN: Jag vill.
EERIK: Vi skall bedja konungen om beskydd.
KARIN: Det skall vi göra.
EERIK: En bondflicka. Bondgosse.
– Far min var bonde och ett rövhål.

– Min moder var hertiginna!
(Äkkiä, kuin muistaisi:) –Jag var konung!
– Vi går nå'nstans.
(Äkkiä, kuin spasmi:) *Fuck it! Kopf ab!*
(Äkkiä rauhallinen:) Tiden – nu är den här.

24. (HILJAINEN KESÄ TUKHOLMAN LINNASSA)

(Tukholman linna. Aika soljuu kuin meri. Kellontikutus jatkuu. Kamari, kruunu pöydällä. Henkilöitä kuin veden vieminä ja tuomina. BOVIK ja HERKULES kulkevat tilassa ja sytyttävät ja sammuttavat lyhtyjä. Valaistus vaihtelee ikään kuin noudatellen EERIKIN päänsisäistä välkettä ja lepatusta. EERIK tuolilla. Dialogi ennen HERKULEEN aariaa tämän kaiken lomassa.)

BOVIK: Juni.
HERKULES: Juli.
EERIK: Vilken månad? Var är himmelen? (Kuin spasmi:) *–Kopf ab!*
KARIN: Augusti – det skymmer.
EERIK: September.
BOVIK: September.
EERIK: Tomhet, här – lys upp den, kvinna – och kronan skall du få.
– Och må fru Märta och Sturarna få rikligt betalt för missödet de mött.

(Seuraavan HERKULEEN aarian aikana EERIK ja KARIN ensin puetaan kruunajaisasuun; sitten seuraavat kruunajaiset, joissa kruunu painetaan KARININ päähän — koko jakso verkkainen kuin uni, toive tai muisto: lyhtyjä yhä sytytetään ja sammutetaan, kruunajaisten ympärillä arki jatkuu, kuin veden läpi nähtynä ja kuultuna.)

HERKULES: Vad är en narr och vad en dåre?
Densamme, nästan: när våren störtar in,
sluta ögonen de båda –
när ljuset strömmar ner längs en korkskruvs ena sida,
uppåt längs den andra –
när till himmelen mörkret regnar upp
och ljuset ner till marken –
när den vise säger: "vår!" –
då, med skrän, från himmel och från grav
regna dår' och narr ock med.
Den enes lön är slantar, den andres
skräck och natt och blod.

25. (HERTTUA JUHANA PUHUU)

BOVIK: (kulkee näyttämön yli, kädessään vielä lyhty, hiljaa silti; yleisölle) Hertig Johan talar, någonstädes.

(Herttua JUHANA ja VÄKIJOUKKOA, lähellä Tukholmaa. Syksy 1569. Subito forte.)

VÄKIJOUKKO: Johan!
JUHANA: Må armén tåga in i staden.
VÄKIJOUKKO:Tåga!
JUHANA: Och fängsla min broder dåre.
Dårpojken!
VÄKIJOUKKO: Dåren!
JUHANA (Pehmeämmin:) Oj – är icke det kronan som hänger i luften där!
– Den borde väl någon snappa upp! – Tja, måhända *jag*...
(Taas lujasti:) – Och stundar ljusets tid
och konung Johans.
VÄKIJOUKKO: Konung!
JUHANA (Crescendo:) – Eriks sinne nå vi icke, men hans
kropp vi hava,
VÄKIJOUKKO: Nå hans kropp! Kropp vi hava!
JUHANA: ...den heter
Jöran Persson.

26. (KUNINKUUDEN LOPPU)

(Ikkuna hyvin pienessä sellissä Tukholman linnassa. Samalla kun KARININ JA EERIKIN duetto etenee, projektiopinta laajenee ja sillä näkyy JÖRANIN julma teloitus, osakuvina, lisääntyvänä verenä.)

KARIN: Rör dig icke, se icke, räds –
endast för rädslan själv räds icke, blott skälv. Jag
tager dig emot och bär.
EERIK: Jag rör mig icke, ser icke, jag skälver. Men ändå räds jag icke –?
– Jag tager dig emot och bär dig...
KARIN: Vi varandra bära – ty--
EERIK: -- ty eljest finnes--
KARIN & EERIK: --finnes inget, ingenting-- (lause jää kesken, sitten:)
– bära till en annan tid och ett annat
land.

27. (TOINEN MAA)

(Avautuu hyvin laaja ja näkyvä Turku. EERIK ja KARIN sen keskellä. Heinäkuu 1570. BOVIK ja HERKULES heidän lähellään.)

BOVIK: Ett annat land.
– Långt borta.
HERKULES: Vi äro borta, framme.
BOVIK: En sommarnatt.
HERKULES: Den heter Åbo.
BOVIK: I väst – går – solen – blodröd ned!
HERKULES: Men här så skönt, så kultiverat.

BOVIK: Långt borta...
HERKULES: ...från
elden.

(Väliverho.)

VÄLIAIKA

3. NÄYTÖS

28. (TURKU)

(Heinäkuun loppu 1570. Turun linna, kamari. Huone on kolkko ja kiviseinäinen, mutta se on kalustettu mukavasti, seinillä on kankaita, pöydällä serviisi, kynttilöitä ja soihtuja eri puolilla. Tämä on ”lavastus”, kuten Odensalan pappilakin, ja muistuttaa pappilan huonetta jotenkin — tämä huone on variaatio siitä. Suurin huonekalu on iso vuode, jonka suuri pääty on etunäyttämöllä, kohti yleisöä. KARIN seisoo taustalla olevan ikkunan ääressä. EERIK on vuoteessa, mutta häntä emme ensin näe. BOVIK ja HERKULES tulevat näkyviin — he eivät ole huoneessa vaan käytävässä, lyhdyt kädessään — katsovat avaimenreiästä.)

BOVIK: Ljus ännu.
HERKULES: Icke ett ljud.
BOVIK: Tystaste staden i landet,
och tystaste slottet,
längre borta än långt.
HERKULES: Och i slottet en konung,
än mera fjärran, så långt borta
att redan nära.
BOVIK: En väktare vid varje dörr,
HERKULES: och även de har väktare,
BOVIK: och väktarnas väktare vaktade även de.
HERKULES: Så fjärran är vi nu, så stilla, att
om någon här gör nå'nting,
då når det Stockholm med detsamma.
BOVIK: Men om vi två, som tjänat honom
uti nio år, ej våga nå'nting,
då finnes det intet hopp.

(EERIK havahtuu, katsoo vuoteenpäädyn takaa.)

EERIK: Minä en nuku.
Kun suljen silmät, on kuin veitsi putoaisi.
KARIN: Käraste, det är natt.
Snart stiger solen.
EERIK: Ja se vain polttaa, korventaa. (Sulkee silmät, avaa ne.)

Jokaisesta voi tulla hullu.
Se, että kuningas oli hullu, ei ole syy
viedä häneltä kaikkea muutakin.
KARIN: Du talar ord och suckar nätterna igenom.
(Yhtäkkiä ärtyisästi:) Var det för detta jag blev din drottning?!
EERIK: (nousee vuoteelta) Jag älskar dig.
Det är som allt i mig skrek efter dig hela tiden.

(Hiljaisuus. BOVIK ja HERKULES hiipivät lähemmäs ovea.)

KARIN: Stackars man.
BOVIK: (tulee huoneeseen) Nådig frun, ni är vaken.
Det är natt.
KARIN: (menee ikkunan luo; puhuakseen muusta:) Är det en näktergal?
BOVIK: Frun - vi har juli redan. En taltrast.
EERIK: (kuulee päässään musiikkia; hiljaa) Heinäkuu!
Kun muut linnut vaimentuu,
se jatkaa vielä, laulurastas.
Ympärillä hiljaisuus,
hämärtyvä avaruus,
ja metsä kostea ja harmaa,
öinen heinäkuu –
se jatkaa, laulurastas.
Keväällä nuo hullut kaikki linnut
huus yhtenään kutsuen, paljastuen,
kaikki, kuka kelle tai
ei kellekään –
ne vaimenevat, kun kesä on jo tullut,
kuulin sen.
Oksallaan,
kun muut lakkas, se vain jatkaa,
laulurastas.
Kun itsekseni puhuin,
sanoin pitkin, sitten lyhenevin,
itkinkin,
niin se vastas.

(Hiljaisuus. HERKULES tulee sisään.)

HERKULES: Han sover ej.
BOVIK: Han sjunger, han lagar musik, det vete Gud på vilket språk.

(TAUKO)

HERKULES: Ers Nåd, det är tid att vakna!
Tid att styra!
Ett annat land, en annan stad!
Det är morgon!
Ej längre tid att slumra!

EERIK: En annan stad? Vilken?
BOVIK: En huvudstad!
EERIK: Och vems är då huvudet?
HERKULES: Ert eget, givetvis!
– Kom, se hit!

(He taluttavat EERIKIN vuoteelle; tämä jää taas päädyn taa näkymättömiin, ja tästedes BOVIK, HERKULES ja KARIN esittävät kuvaelman, jonka he itse asiassa tulevat esittäneeksi yleisölle. EERIK ”kulkee” heidän mukanaan – vaikkapa takin tai hatun ”muodossa” – tämä on EERIKIN kuvitelmaa. Projektiokangasta käytetään täysin mitoin, unen kaupunki konkretisoituu. Huoneessa käytetään kuvaelman lavastuksena kaikkea, mitä löytyy, kankaita, soihtuja, ikkunaa, esineitä. Yleisön kannalta tämä näyttää extempore-teatteriesitykseltä, kuin kolmiulotteiselta rainalta. Valaistuksen ja musiikin luonne muuttuvat. BOVIK viittilöi muille, että nämä visualisoisivat "myrskyn".)

BOVIK: Jo tuulee Pohjanmerellä
ja laskee lokit ja kotkat liitukallioiden lomaan.
KARIN: Vaan myrsky pyyhkii ohi,
Itämeren yllä se jakautuu ja sammuu
pohjoiseen ja etelään.
HERKULES: Ei Aurajoen kaupunkia koske se,
kas siellä on vain rauha.
KARIN: Sen aarteet lepää sijoillaan
ylpeytenä kuninkaan pääkaupungin.
HERKULES: Ja tuolta nousee aurinko
Aurajoen takaa, nyt kuin kuu, ei hehkuva, ei polttava
vaan viileä ja pehmeä kuin villalankatuppo,
joka kastettu on minttuun, salviaan!
BOVIK: Se nousee valaisten tän maan
kuin sinivihreäksi, suloiseksi,
herättäen kukat!
KARIN: On aika mennä ulos, kuningas,
ja aika hallita!

(He tulevat etunäyttämölle – huone häipyy näkyvistä. Olisi suotavaa, että koko teatterisali olisi tämän kuvaelman maisemana. Seuraava, aina KARININ ja EERIKIN duettoon asti, on itse asiassa suuri kehtolaulu, joka kertoo kertomuksen onnellisesta heräämisestä.)

HERKULES: On kadut täällä kukin peitetyt,
kun niitä yöllä satoi taivaasta!
BOVIK: Se näkyy, kun aukeaa nyt linnan ovi, josta kuningas
ja kuningatar käyvät ääneti.
HERKULES: Oi kuinka-- (etsii oikeaa sanaa)
KARIN: (“tulee apuun”) –Oi kuinka puiston lehmuksissa
herää parvi kevään lintuja, ne avaa
aamun sinisessä valossa siivet,
peittää taivaan, jottei tiedä, onko
taivaansini tuo, joka noin
loistaa, vaiko sinilintusien siipiparvi.

HERKULES: Ja majatalot hauskat avaa ovensa,
kun yö on ohi, ja sellaisesta kuningas nyt käy
ja huiluilla ja rummuilla nyt tervehditään häntä,
ja emäntä, tuo iloinen, jo--
BOVIK: --viinileili kainalossaan laulaa:
KARIN: “Tästä haarikallinen nyt suvaitkaa
nostaa kanssa ystävien! Nyt ollaan tultu--
KARIN & BOVIK & HERKULES: --ilon kaupunkiin
ja viisauden, kesän, riemun päivään!”
BOVIK: Ja kuningas käy rantaan--
HERKULES: --nostaa leilin huulilleen ja laulaa:
KARIN: “Hih ohoi”, ja jotkin kummat huilut soi--
BOVIK: --ja nurmen vihreän hän tuntee alla jalkojen--
HERKULES: --ja hauskat talot jokivarren hymyilee--
KARIN: --ja koko kaupunki!
BOVIK: ...hymyilee...
HERKULES: Ja viisaat yliopiston, ne
kulkee kumarrellen häntä päin
ja lausuu viisaudet uusimmat
ja näyttää vastalöydettyä komeettaa,
BOVIK: se lupaa kaupungille terveyttä, paljon
mammonaa!
KARIN: Ja Turun kaikki lapset laulaa:
“Onnekasta, kuunnelkaa--
BOVIK & HERKULES: --kun kuningas on tullut kaupunkiin!”
BOVIK: Ja nuoret lempiväiset parit istuu
KARIN: --ja niitä sinisessä tuuli kuljettaa--
HERKULES: --päin kevättä, pehmeää, ei sokaisevaa--
KARIN:--ja aallot sanoo:
KARIN & BOVIK & HERKULES: --lip ja lap ja lip ja lap ja lip--
HERKULES: --matkallansa mereen, jonka laidalla--
BOVIK: --on linna! Kuin varustus vain unen, vaurauden!
KARTIN: Sen tornit peittää uuden auringon
viileä sinerrys, sen ikkunoissa
siniharsokeijut lentää--
BOVIK: --ees ja taas--
HERKULES: --ja hiljaisuutta ihmettelee kuningas: missä on
aseiden kalke, hevosien äänet,
meteli?
BOVIK & HERKULES: Sitä ei kuulu, sillä sotaa käydä ei –
ei pelkoa nyt, yksin höyryävät padat--
KARIN: --portit ovat auki. Tornikamarissa--

(TAUKO.)

HERKULES: (hiljaa) --on unen kuningatar kuin kuu--

(TAUKO.)

BOVIK: (hiljaa) --hiljaa hymyillen. Ja miksi?

(TAUKO. Kuin odottaen, miten KARIN osaisi jatkaa. KARIN jää yksin näkyviin, kulkee seuraavan aikana takaisin takanäyttämölle, asettuu ikkunan ääreen kuten ennen BOVIKIN sisääntuloa; EERIK nousee, katsoo häneen.)

KARIN: Hän muistaa...
miten hän oli piika...
avautui ovi, huoneet, joita hän ei ollut nähnyt...
EERIK: Hän kulkee kuin kuu huoneesta huoneeseen...
KARIN: ...koskaan, unessakaan...
EERIK: ...och vart rum blir såsom månens hus...
BOVIK: (hiljaa, HERKULEELLE) Sade han nå'nting?
HERKULES: Sssh...
KARIN: Ja hän sanoi:

(Valaistus palautuu entiselleen. BOVIK ja HERKULES liikkuvat näyttämön sivuille. On niin paljon, mitä KARIN tahtoisi sanoa, mutta hän alistuu juuri synnytetyn illusorisen onnentilan imperatiiville; duettoa sävyttää EERIKIN osalta intohimoisen mielenrauhan kaipuu ja KARININ osalta pakotettu, resignoitunut levon ja ilon lupaus.)

KARIN: Min konung, ni som allting vet och vågar...
EERIK: Karin – ge mig din hand...
KARIN: ...flyg...
EERIK: Jag flyger...
KARIN: (hellästi) Sssh... –Sväva såsom en stjärna längs
månens skiva...
EERIK: ...med dig flyger jag
över marker och tak...
KARIN: ...i min famn och genom den.
EERIK: Hela detta hus – månens hus...
och där vid himlarnas rand den dörr jag skall
skynda igenom,
i skydd av din sköld, du sköna, du härliga,
till ett land, där frid råder...
KARIN: ...till lunden som bär så långt som dina vingar...
EERIK: ...där frid råder och sinnens fröjd...
KARIN: ...och vi skall äga tid att leva.
EERIK: (syleilee häntä, vaipuu hänen jalkojensa juureen) Måneluckan,
bakom den allting strålande, allting klart...!
KARIN: (katsoo toisaalle, silmissä kyyneliä) Och drottning
Karin var stolt,
och hon grät, ty hon hade fyra barn,
tre från sin egen famn
och en från famnen vid världens ände.
EERIK: (paneutuu vuoteelle) Mig är gott, tomt.

(Kuva on muuttunut samaksi kuin kohtauksen alussa. BOVIK ja HERKULES ovat näkyvissä näyttämön sivuilla. EERIK nousee vuoteesta. Valo jälleen “arkinen”.)

KARIN: Detta rum är vackert.
EERIK: I rummet
allting vi nå'nsin kunde bli.
Är det en näktergal?
KARIN: En taltrast.
EERIK: Und allüberall und ewig blauen licht
die Fernen,
ewig. (Hän sulkee silmänsä.)

29. (HERTTUA JUHANA ANTAA KÄSKYN)

(Tukholman linna ja sitä ympäröivä maa, joet ja meri. Elokuu 1571. JUHANA ja hänen kaikunaan KUORO, joka on näkymättömissä seuraavan kohtaukseen alkuun asti.)

KUORO: Åbo!
JUHANA: (näkyviin) Det stämplas i Åbo... det
konspireras! Jag vill ha bort honom därifrån.
KUORO: Konspireras! Bort!
JUHANA: Erik lever i en dröm. Erik smider ränker med självaste tsaren!
Erik håller hov!
KUORO: Erik, tsaren! Erik håller hov!
JUHANA: Och runtom i riket finns folk, som hoppas på hans återkomst –
ty på vem vore det väl lättare att hoppas
än på den som själv intet mer är än ett hopp!
KUORO: Hopp, hopp, hoppas, hopp, mer än ett hopp!
JUHANA: Må han vakna!
KUORO: Må han vakna!
JUHANA (Hiljemmin:) –Och om han icke vaknar, slå honom åder till dess han dör.
KUORO: Slå åder till dess han...!
JUHANA: En konung kan inte ge rum för någons hopp,
hoppet är blott ett bål vid förnuftets rot.
– För bort honom!

30. (EERIK XIV:N MATKA VÄSTERÅSIIN)

(Jatkuu suoraan edellisestä. Maat, meri, joet ja järvet Tukholman ympärillä. KUORO muodostaa maiseman, jossa EERIKIÄ ja KARINIA kuljettavat laivat, veneet ja vaunut kulkevat. Tämä JUHANAN aarian jatko johtaa matkan kulkua kuin Prosperon sauva. Aika kuluu kohtauksen aikana elokuusta 1571 kesäkuuhun 1573.)

JUHANA: För bort honom -
till Kastelholm!
KUORO: Morgon, dess stilla vaknande ljus...
JUHANA: Till Stockholm med den dåren!
KUORO: ...och daggen, dess små kaskader och strömmar...
JUHANA: Och pigan, hans kvinna!

KUORO: ...och pölar av ljus
på stenarnas bröst...
JUHANA: Till Gripsholm...
KUORO: ...och blommornas djupnande svalg, och
fåglar...
JUHANA: Västerås...
KUORO: ...som ur sina drömmar väcks av
sin egen sång,
och moln, glidande över djupa sjöar
som igenom dem, som en
höst--
JUHANA: Västerås...
KUORO: --är allting ändå, i vilken sommarens
luftiga slott lägger sig ned.
Och jorden åter så tung och så stor...
JUHANA: Våsterås...
KUORO: ...och så sann,
styva dess tungoband,
borta är vårens skira chinois,
borta septemberhöstens arabesque,
kvar står blott allt som är sant, sant och sant...
JUHANA: ...och regel för dörren.
Och sätt dem i skilda rum.
KUORO: ...liksom en färglös frost
året om
överallt.

31. (EERIK VÄSTERÅSIN LINNASSA)

(Västeråsin linna. Aika liukuu lokakuusta 1571 tammikuuhun 1574 – se siis itse asiassa on limittäinen edellisen kohtauksen ajan kanssa. Tästä yleisön ei tarvitse olla tietoinen. Koko kohtaus on pienten fragmenttien, tableauiden sarja. Sekä musiikillinen kudos että visuaalinen ilme niin särmikäs kuin suinkin, kaikki osaset lyhyiden blackoutien ("pimeys") erillään pitäminä kuin syksyn putoavat lehdet tai sairaan mielen särähtelevä tajunta. EERIK on keskiössä – hän kirjoittaa päiväkirjaa, mutta tämän ei tule olla kohtauksen keskeinen toiminta: seuraavat ovat tajunnan välähdyksiä, jotka ilmentyvät sanoina ja niitä ympäröivinä yksittäisinä, nopeina tilanteina. Ympärillä ja projektiokankaalla tapahtumat tai kuvat, joihin näiden – autenttisten – päiväkirjamerkintöjen voi olettaa kuuluvan. Koko rakenne ja rytmitys kaiken kaikkiaan kevyt ja nopea, ei liian "unimainen".)

EERIK: Fångenskap. (Pimeys.) – Den sextonde oktober. Träta med min herr broder. (Pimeys.) –December. Möte med drottningen. (Pimeys.) – De yngsta barnen har återvänt. (Pimeys.) – Brist och hunger. (Pimeys.) –Vakten. (Pimeys.) – Järnbojor och vakt. (Pimeys.) – Gustavs händer. (Pimeys.) –Cibus miscus crepus ac ignis(Pimeys.) –Man vägrar mig begå sakramentet. (Pimeys.) – Lönnmördare. (Pimeys.) –Pontus lovar mig befrielse från min herr broder. (Pimeys.) – Fönstren. (Pimeys.) – Stank. (Pimeys.) – Barnen tagas ifrån mig. (Pimeys.) – Stank. (Pimeys.) – Ett förslag. (Pimeys.) – Dövhet. (Pimeys.) – Plågor i mage och huvudet. (Pimeys.) –Sjömännen. (Pimeys.) – Armen

skadad. (Pimeys. Hänen vasen käsivartensa on tästedes halvautunut.) – Axeln. (Pimeys.) – Befrielsen helt avslagen i min herr broders namn. (Pimeys.) – Såret på benet. (Pimeys.) – Blodhosta. (Pimeys.) – Februari. Ett-fem-sju-ett. Ingen ära följer mig. (Pimeys.) – Må djävulen taga dig, sade han. (Pimeys.) – Mördare och bedragare kallas jag. (Pimeys.) – Djävulen må gärna taga mig. (Pimeys.) – Wasa är förstört. (Pimeys.) – Sjukdom. Förbannelse. (Pimeys.) – Diabolus accipiat priapum tuum. (Pimeys.) – Tjugotredje maj.

EERIK ja KARININ ääni: Djävulen visar-- (Pimeys.) –Välgärningar från min makas sida. (Pimeys.) –Barnen. (Pimeys.) –Fängelset har gjorts mörkare. (Pimeys.)

EERIK: Skurk. (Pimeys.) –Min maka.

KARIN: (ei samassa tilassa) Din maka.

EERIK: Gisselslag. (Pimeys.) –Min maka.

KARIN: (kuten yllä) Din maka.

EERIK: Min maka.

KARIN: (kuten yllä) Din maka.

EERIK: Den tjugosjunde juni. Min maka med våld ryckt ifrån mig. (Pimeys.) –Orden. (Pimeys.) –Böner. (Pimeys.) –Den fjortonde januari. Ett-fem-sju-fyra. Halsen bruten i brosket. (Pimeys.) –Ensamhet. En – ensamhet.

(Pimeys.)

32. (ROUVA MÄRTALLA ON VIERAS)

(Pimeä huone Sturein kaupunkiasunnossa. Lokakuu 1574. BOVIK keskellä huonetta laukku olallaan. Taustalla avautuu ovi, BOVIK ei ensin huomaa tätä.)

BOVIK: (katsoo ympärilleen) Var är jag? Vilken scen?

MÄRTA STURE: (astuu sisään) Jag lät föra dig hit.

BOVIK: (säikähtää) Eders nåd – jag bör ila till hovet.
Så har konung Johan befallt.

MÄRTA STURE: Hur mår konung Erik?

(TAUKO.)

BOVIK: Hän sörjer. Ensam.

MÄRTA STURE: Såsom jag.
– Det säges, att bönderna stå i beråd att befria honom.

BOVIK: (hyvin varovasti) Därom har jag icke hört.

MÄRTA STURE: Vad gör den fångne?

BOVIK: Han skriver brev. (Tarttuu vaistomaisesti laukkuunsa.) Med sotad nagel.

MÄRTA STURE: Johan tager icke emot mig – Eriks broder, han räds vår hämnd.
Han vägrar betala den blodgäld Erik mig rättmätigt lovat.
– I stället för en tanklös konung fick vi en hjärtlös en.
– Ge mig breven.
(BOVIK ojentaa kirjeet empien. MÄRTA lukee.)
– Tid att förlåta det som skett.
(Hän ottaa kirjeistä yhden erilleen, ojentaa sen BOVIKILLE.)
– För detta till Karin – i Åbo.

(Pieni TAUKO.)

BOVIK: Det får jag ej.
MÄRTA STURE: Utan Karin går uppsåtet om intet.
– Och vad skulle icke en hustru göra för sin man?
– Jag skall reda dig ett skepp.
(BOVIK menee.)
– Lyckas de, får Karin kronan åter och jag min rätt.
Om icke, gälda de Nils död med sina huvud.
Må endera ske, krig få vi och Vasavapnet skall dränkas i blod
varur det ej mera uppstår.

33. (VIIMEINEN MATKA)

(Tukholman linna ja tie Örbyhusiin. Lokakuu 1574.)

KUORO: Erik!
JUHANA: För honom bort –
till Örbyhus!
KUORO: Och den dunkla vägen – som vore den
ljus, ljusnande
JUHANA: Örbyhus!
KUORO: - - i det
mörka,
genom ett
land så mörkt –
denna väg som
är dunkel
blott.

34. (KARIN KUUNVALOSSA)

BOVIK: (Turussa, KARININ vartioidun huoneen ulkopuolella, laukku olalla; yleisölle)
Karin Månsdotter i månljus.

(Avautuu huone Turun linnassa. Lokakuu 1574. KARIN kampaa hiuksiaan yötä varten. Ikkunasta kuunvalo. ROUVA ELIN lukee hänelle BOVIKIN tuomaa, EERIKIN kirjoittamaa kirjettä. BOVIK pysyttelee ulkopuolella, yrittäen kuulla huoneesta jotakin.)

ROUVA ELIN: (lukee kirjeestä) "Evar du är, så glöm icke din allra käraste konung Erik.
Du torde befinna dig bakom denna vägg, i kammaren här invid, i slottets västra torn."
KARIN: (yrittää pitää tunteensa hallinnassa) ...låta de – honom – tro.
ROUVA ELIN: (jatkaa) "På väggen, där jag ritade med sot en karta av världen, ser jag nu--"
KARIN: (keskeyttää) En vägg.

(Pieni TAUKO.)

ROUVA ELIN: (jatkaa) "--din hals avteckna sig, din--"
KARIN: (keskeyttää, nopsasti) Ja – ja...

(Pieni TAUKO.)

ROUVA ELIN: (jatkaa) "--dina--"
KARIN: (keskeyttää) Borsten.
ROUVA ELIN: (ojentaa harjan, sitten jatkaa) "--dina--"
KARIN: (keskeyttää, äkkiä kiihkeästi) Men jag befinner mig i ett annat land!

(Pieni TAUKO.)

ROUVA ELIN: (jatkaa) "--dina nakna bröst, din navel, din höft – och där, genom väggen,
i stället för världen ser jag nu endast--"
KARIN: (keskeyttää) Läs ej. –Icke mera.
– Drag för skynket... –Månen... (ROUVA ELIN siirtää verhoa.)
– Som beströdda med aska äro gatorna i Åbo –
i nattljus, dimma och dröm...
– Snart gryr morgonen.

(TAUKO. BOVIK tulee ovelle, ROUVA ELIN katsoo häneen, nyökkää vaivihkaa.)

ROUVA ELIN, BOVIK (osin duettona) JA KUORO: Min drottning... vi hava nu förberett allt,
era vänner – vi.
Ett bud till de trogna blott, och
de gå till storms i Västerås.
Blott ett ord från er, och konung Erik skall
befrias.

(Tämä päätös on KARININ elämän vaikein, ja tietoisuus tästä ahdistaa häntä.)

KARIN: Nej. Nej. –Må det icke ske.
ROUVA ELIN: (kauhistunut) Räds ni? Ni *räds*?
KARIN: Nej. – O nej.
– Du begriper icke kärleken.
– Må det förbli såsom det är med Erik.
– Morgonen är snart inne.

(ROUVA ELIN katsoo häneen pitkään.)

35. (TALVI ÖRBYHUSIN LINNASSA)

(Kohtaus alkaa jo edellisen alta. Örbyhus, helmikuu 1577. Sama tilanne kuin kohtauksessa 1. EERIK lavalla, nostaa oikean kätensä. Projektiossa MAJESTEETTI.)

BOVIK: (yleisölle) Februari. Kväll.
EERIK: (osoittaa seinää) Minä melkein näin hänet taas...

MAJESTEETTI: Oh hurry, hurry, young man!
EERIK: Muistelmani. (TAUKO. Katsoo ulos ikkunasta.)
– Kuu!
MAJESTEETTI: Die liebe Erde allüberall blüht auf im Lenz--
EERIK: (keskeyttää, piirtää sormella ilmaan) Örbyhus. Yksi-viisi-seitsemän-seitsemän.
MAJESTEETTI: A man, a man, a man I was, aber--
EERIK: Ssht.

(TAUKO.)

MAJESTEETTI: --a king I was to be!
EERIK: (hiljaa) Minä olin poika...
BOVIK: (HERKULEELLE) Vilket språk är detdär?
HERKULES: Han sjunger.
MAJESTEETTI: --aber *dann* hab' ich mein *wahres Ich* gefunden!
BOVIK: Han har icke yttrat ett ord på fyra veckor nu.
EERIK: ...ja siitä pojasta--
MAJESTEETTI: Den *furchtlosen Mann*
in a *Land of Weisheit!*
EERIK: (crescendo) Sinä...
MAJESTEETTI(voitonriemuisesti:) In a *heaven!* In a *heaven! Heaven!, Heaven!! Heaven!!!*
EERIK: *Vaikene! Katoa!*
Sinä jumalanvalkoinen perkele!!!
– Sinä hirviö, joksi minä en koskaan tullut.
(MAJESTEETIN hahmo jää toistamaan viimeistä elettään, nyt vaieten, kuin hitaasti sammuen tai palaen karrelle ja puhki.)
– Siitä pojasta tuli varjo, joka hukkui
kuunsinisiin vesiin.
(TAUKO. VARTIJA tuo BOVIKILLE lautasen.)
– Yksin.
(TAUKO.)
– Ei vastausta.
– Sataa. Maailma on pystysuora ja loputon. Jään siltä pois.
(TAUKO.)
(Käyttäen kaikki voimanrippeensä ollakseen tarkka:)
– En man är icke mera än en man;
den länge lider ont, han bliver därutav
icke mycket lustelig, präktig eller stark.
Jag, konung Erik den fjortonde haver lidit
mycket ont i sex år halvsjunde. Då kan jag
icke vara så lustelig, präktig eller stark som tillförne.

(TAUKO.)

BOVIK: (astuu ovelle) Hans kvällsmål.
HERKULES: (kuuntelee oven takaa) Dröj.
EERIK: (tämä on eräänlainen testamentti; se ennemminkin todistaa, miten EERIKIN koko jäljelläoleva mielenjärjestys luhistuu – lopulta jäljelle jää vain jotakin

pelottavan selkeää.)
När jag överlämnar mitt rike, giver jag
Sverige och Finland och Ryssland, giver jag
Livland,
Viborg giver jag Erik Jonsson, giver jag
Erik Eriksson från Kalmar stad,
och såsom skrivet är, Bengt Månsson av Frankrike
och hans ryttare,
och Ungern och Dalmatien och Kroatien.
Och fisken i Östersjön Erik Andersson,
och fisken i Galliska oceanen giver jag Jacobus Bagge,
och fisken mellan Amerika och England Erik Månsson,
och Afrikas sjöar Peder Månsson, och
Asiens grönsaker Cilian Munskänk,
träden i Amerika och bilder och konst i Europa Gert Cantor,
Afrikas musik Jöns Jönsson Anders Nilssons piga ja
(KUORO yhtyy tähän toistaen, varioiden, kliimaksia rakentaen)
Aasian kätkyet,
ja kaivokset, aviot, lapsivuoteet ja kätilöt
ja huorinteot ja portot, portot,
enkelit käsken suojelemaan
kuningatar Karinin ruumiin ylle
Satakuntaan arkkienkelin Erik Månssonin
kuningas Eerikin ruumista Erik Mattson
Närdingehundista
Jumalan enkelit minä enkelit ja Erik Räkänokan
Samarkandin kuninkaaksi
Jumalan enkelin enkelin enkelin enkelin enkelin
minä
ojennan, enkelin
minä
yksinäinen poika
miten ollaan valmis?

(Yhtäkkiä hiljaisuus.)

BOVIK: Han är stilla.
HERKULES: Han är stilla.
EERIK: Karin – gråt icke –
nu är jag i sanning-- (TAUKO.)
(Äkkiä täysin selkeä:) –De hava fört bort henne.
(Hiljaa:) Mig skola de förgifta – och henne gömma de undan i Finland, såsom sed är.
– Klarhet är mig given.
Äntligen – äntligen klart och skugglöst.
– Vishetens rike är icke ljusets kungadöme, utan
ett skimmer på snön mitt i natten,
fladdrande lågor likt famlande händer som
trevar i det stilla och ljudlösa mörkret.
BOVIK: Jag för honom maten.

HERKULES: Gå. Tiden är inne.

(BOVIK astuu sisään, asettaa keittolautasen EERIKIN eteen.)

EPILOGI: KARININ PUHE ROUVA MÄRTALLE

(Sama aika ja paikka kuin PROLOGISSA. KARIN ja MÄRTA STURE näyttämöllä, fyysisesti ehkä kaukanakin toisistaan, mutta "todellisuudessa" aivan kasvokkain.)

KARIN: Vad det är som mig bär?
Av er lärde jag mig skick och bruk och hur man håller ett barn.
MÄRTA STURE: Vad är det som bär dig, kvinna?
KARIN: Den som får stjärnornas glans,
den som kronornas glitter får,
lovsånger, havsbrus och länder och kartor
och himlar och månen och nickel och silver och guld,
sfärerna, äran och kannan och droppen,
fåglarna, askan och elden, var kase vid vikarnas stränder,
nätternas dån och tysta fjordar,
diamanter, gravarnas skatter och allt,
mången främmande bokstav och ungmöars hemliga ögonkast,
är ännu ingen – någon – vit i sin själ, beskuggad av intet och utan all fruktan –
utan först när mannen intet mer haver förutom sig själv--
MÄRTA STURE: Vad är det som bär dig i världen?
KARIN: --intet gömsle, intet skåp inuti skåpet i skåpet längre,
ingen som lever för honom och dör –
då ser han och bliver sedd.
– Prinsar av ljuset vandra till världens yttersta rand,
inåt, mot mörkret. – Vem vore då jag att bringa
honom åter till världen, åter till
modersskötet?
(Pieni TAUKO.)
– Detta främmande hus haver jag nu – och barnen – mig berövade –
och ett äktenskap, och det hopp, att--
MÄRTA STURE: Vad är det som bär dig?
KARIN: --att när den siste konungen störtat,
den sista staden rasat i havet,
att då skall *än* finnas *en* kvinna, som *än* när ett hopp.
MÄRTA STURE: (katsoo häneen, syvästi ihmeissään) Vad är det som bär dig –
lyfter dig upp såsom i luften...
KARIN: Jag själv.
– Och er, vad bär er?

LOPPU